

Universal Declaration of Human Rights - Dagbani

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ZAL'SHENJA NJAN KPAŊSIR' ZOSIMDI NI NANGBAN YINI ANDUNIA TINGBANA SUNSUUNI

LAHABAL' TUULI

Yelimaŋli, behigu kam yi yen mali kore ni dariza zaŋ n chan sal' mini o kpee sunsuuni faashee ka be che tab' bobbu ni tab' muysubu yirun yirun. Din lan pahi, di bi tu ka boliyoli be be nimdi ni. Din nyaana, di bi lan tu ka zab choyima nan ka alifaani gar be be sunsuuni. Yeltɔy' yoya lala n yi doysi nam tobu, ka bebu kon tulaale. Sal-nim yi lihim zem zal' shenja nan be litaafi ɔɔ ni ka zilsigu ni fabila nabigi m-maan pahi nabili be sunsuuni. Ashee toysigu ni shaawara ni be sheli, fabila ni yolitem ka ka di beni.

Din ni che ka fukumsi ni muysigu sayim zosimdi ka sokam ti zor' n bahiri o sol' la, di tuya ka ti nin kookali nin ti suhu ni, ka zal' shenja nankam be litaafi ɔɔ ni daalifaani tabili sokam. Zal' shenja din be litaafi ɔɔ ni lan nyela din tondi aminsi ni zosimdi ka bukaata kam maana.

Tingbana Nangban Yini Layingu sheli be ni boli yubolig' Yunaitid Neishins la nim zaa dihi nuu gbɔɔ ni ka dama be zaa yuya ni di kpaŋsi zal' shenja nan zaa nye nan kpaŋsir zosimdi ni toysigu tingbana sunsuuni. Binnamda Naa yiko puuni, paya bi gari doo, doo mi bi gari paya. Be zaa la yim. Ni dinzuyu be bor' ni yeda ni suhupielli be ti sunsuuni, ka ti puha yooi tab' zuyu, ka yelli kam ku nyan ti. Din ni kpaŋsi ka zal' shenja nan be litaafi ɔɔ ni maali sokam buchi, sokam maaumi o nii n karim litaafi ɔɔ ka di kpe o tibili ni venyelinga.

Dinzugu, pumpɔɔɔ,

Jeneral Asembli Layingu ni di

ti sokam lahabali ka dama

ZAL' SHENJA NJAN BE LITAABI ɔɔ NI ɔɔ NYELA

nan ni nin tingbana ni sokam alifaani. Sokam, zaŋ n-ti tabli dunia-yili layingu balibu kam zanjim zal' shenja nan be litaafi ɔɔ ni n-nin waaɓibu, ka bo daliri din ni che ka na nin bayaana ni achiika: Wulinpuhili, Wulinluhili, Nudirigu, Nuzaa, ni luyulikam. Amaa Zal' shenja be ni yu ni ti zaasa kpaŋsi maa n-dii mbɔɔɔ.

N-dam 1

Sal' la sala. Behig' be sokam sanimi, din pa la amii. Suhizobo be sokam sani; ka namboyu beni. Suhubohibo mi bi lan kon yigunaadam kam sani. Dinzuyu dimbɔɔɔ zaa wuhiya ka dama di tu kamaata ka ti zaa yu tab' hali ni ti puuni.

N-yi 2

Zaligu dinkam be litaafi ɔɔ ni nyela din maani yigunaadam bukaata zaŋ n chan behigu polo. Zaligu bi ti soli ni so gahimmi o kpee. Gbampielli ka soli ka o gahim Gbansabilli; doo di biehimi paya; so mi di zaŋ o daadiini din par' o n zaŋ bobo o taba, o yaa zuyu. So mi di tehi ni o behig' bee o buni bee o doyim dahibarka bee o bilichiinsi zuyu o mali yiko din zemdi o kpee bee n zaysir' o.

Din nyaana di ka soli ka so zem o kpee ni o tin viel' zuyu. Nun ya-nim nya suman-tali di pirim ni o ya nyays' zuyu n lihi zem ban na be Soomanji-tali waamaa dabtim ni.

N-ta 3

So di pirim o woyiritali zuyu yeli ni o tum tuun sheli din gbarigir' behig' ka zal' shenja nan be kpe bi ti o yelli. Di veeni ka kookali be sokam sanimi ka fawoyili kani.

N-nahi 4

Zaligu bi lan n sayi ni so zaŋ o ygunaadam kpee niŋ o bilaa; dama dabtim daawabu gariya ka di bi pɔra. Dinzuɣu, taali n nye li ni achiika ni nir' kɔhi dabili bee n da o.

N-nu 5

Zaligu bi lan sayi ni be niŋ so alaka bee fukumsi biɛɣu din ka albarika di tooni ni di nyaanɔa.

N-yobu 6

Zaŋ n chaŋ dunia-yili lɔɔ bee dunia-yili zaligu polo, soli kani ka be tooi pii kayili ti so, ka pii dɔɣu n ti so. Ban veeni nudirigu maa ka veeni nuzaa gba.

N-yopɔin 7

Zaŋ n chaŋ zal' sheŋa ŋan be kundi puuni, yelli din dir' tarima dir' bilchina. Sariya dol' la yelimanɔli, di bi doli ziri.

N-nii 8

Sariya dibu shee, Gbampielli dini ka la di kɔ ka che Gbansabilli dini; dama ti zaa la yigunaadam-nima.

N-wei 9

Zaligu bi sayi ni yelwums' chɔɣima zuɣu be niŋim nir' fukumsi, bee n kpeh' o duu, bee n kar o o yaannim tin' ni, o ba-nim tin' ni ka di ka soli.

Pia 10

Zaligu maa lan wuhi ni solibeni ka nir ni bɔ soya n tahi o sariya ben ni di li luyusheli ka zualinsi kani, be yi di o sariya ka di bi tiyi o nini.

Piniyini 11

1. Kootu yi di nir' sariya, n yi kpeh o la sarika, o mali yiko din zabiri oman zuɣu, n bɔr lɔya-nima, ka be zaani o nyaanɔa; ka nayila ŋun gba nyami ka lala nyela ningbuŋ-duyili.

2. Zaligu lan yeli ni di ka soli ka be niŋ nir fitiina ka di lan bi tum m birigi tingban sheli puuni o ni zia maa zal' sheli; bee zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni. Nir yi tum m-birigi zaligu, be darigi' o tibili la zaligu kundi ni buyisi ni be niŋim o shem.

Pinaayi 12

Zaligu lan wuhi ni di ka soli, sal-nim zamba puuni, ka be vihi nir' ni be ban ashili sheli din nye o dahalali; bee o daaliwumma daashili; bee o yili puuni daashhiya; bee n vihi o washiika sheŋa ŋan nye o dini; bee n bɔ daliri n filim n filim o yoli. Zal sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni ze la sokam nyaanɔa pa yino kɔ nyaan' ka ŋa zeya.

Pinaata 13

1. Zaligu lan wuhi ni sokam mali soli din gamdi o yubu tin' ŋan nuu be zal' sheŋa ŋan zali ŋɔ ni.

2. Sokam lan mali yiko din yiri o ya, n duri tinɗuya ka tiligir' o ya na ka taali sheli kani.

Pinaanahi 14

1. Zal' sheŋa ŋan be kpe lan wuhi ni nir mali soli din zaŋdi o nyevili n zɔr tiligira ka tin' sheli o ni zɔ n kuli maa nim tayi n deeg' o.

2. Laabida, nunkam yi kpuyi napɔŋ lala yi tummi n birigi o tingbɔŋ zal' sheli bee Tingbana zaasa Nangban yini layingu zal' sheli, o nye la o takahi bindi maa, dinzuyu, o ni va o bini.

Pinaau 15

1. Zaligu din be kpe lan wuhi ni nir' mali yiko din kpehiri oman zuliya sheli ni o suhu ni gbaai.
2. Di di pirim sheb' bee so suhuyubu zuɣu n mɔŋ so yiko din ni che ka o tooi kali oman n kpehi zuliya shel' puuni o suhu ni yu.

Pinaayobu 16

1. Zaligu maa lan wuhi ni pay' kam ni doo kam: Kpuŋkpana waamaa Saɣayelga mali yiko din kpuyiri bal' sheli o suhu ni yu n namdi zuliya o yaa tariga. Zal' she ŋa din be kpe ni sɔŋdi dɔɔ shem, di sɔŋdi pay' gba la lala.
2. Zaligu lan kpansi yeltɔɣ' sheli. Yeda ni yeda shee, doo mali soli din kpuyiri o suhuyubu paya.
3. Zaligu lan wuh ni doo mini paya n yi layim n nam tun. Ni dinzuyu, nama dahilibarka puuni, ni be su dɔɔ mini pay' zaami.

Pinaayopɔin 17

1. Nir mali yiko din zaani o dahalali azichi bee n nyar' sheb' pahiri oman zuɣu ka be kper' wɔlima ni.
2. Dunia yelwumsa ŋun zuɣu ni ninvuy' yino suhuyubu zuɣu, soli kani ka be ni tooi fa nir' daazia.

Pisaayika 18

Behig' wuhiya ka dama soli kani ka so tooi bɔbi o kpee. Sokam mali soli din tumdi o yubu ka doli adiini sheli din par' o. O suhu yi ti lan je adiini sheli o ni doli maa, o lan mali yiko din loori adiini sheli din ta o yem. Limama-nim mali soli din kpansir' be daadiini ka jemdi Naawuni be daahanƙaya tariga ka taali sheli kani.

Pishiyinika 19

Zaligu lan kpansi ni yigunaadam kam mali yiko din dir' o suhuyubu daalizama, ka di kun o ni bɔr' luyusheli, di yi pa alizan sheli din galim.

Pishi 20

1. Layingu dinkam gbibi maaligu, litaafi ŋɔ kpansir' li ka ɜe di nyaana.
2. Soli kani ka nir' suhu bi gbaai minti sheli ka so tooi kum o yaa zuɣu muysir' o ni o kpehi di ni.

Pishi-ni-yini 21

1. Zaŋ n chaŋ tingbɔŋ puuni daalizama ni nye sheŋa zaa, soli kani ka di mɔŋ so di shaawar' sheli, dama zamaatu zaa shaawara n nye li.
2. Tingbɔŋ kam mulichi ni yu sheli, dina n nye waaɜibu. Be suhuyubu maa ka be maali tumdi tuma.
3. Litaafi ŋɔ lan kpansi ni gbaaibu yi yen gbaai din vootim' vootir' maŋli n gbaai gbaaibu din ni zaŋ n tum tuma.

Pishi-ni-ayi 22

Zaligu lan kpansi ni sokam mali soli din kuuni o tin zuɣu; dama be zali tingbɔŋ la ni so kam bukaata maani zuɣu. Ni dinzuyu, tingbɔŋ niima nyela tingbɔŋ zaasa buni, ka di taada kam pa so saandi.

Pishi-ni-ata 23

1. Zal' sheŋa ɲan be litaafi ɲɔ ni lan wuhi ni sokam tumdi tuma ka bɔm o suhuyubu tuma din nye din ni sɔŋ o ka sɔŋ o mulichi. Sokam lan mali soli din duhiri o yee ka be nyar' tuun suma tir' o.
2. Nir' wɔligu bini ni nye sheli, di ka soli ka so tooi mɔŋ o li.
3. Tumtumdi kam veeni ka o dir' wahala ka be yɔri o la yɔ' sheŋa din ni sayi o mini o mulichi ka fukumsi ti yen ɲmani di gbaairi o la ka be sɔŋ o zaligu ni buysi shem kundi ni.
4. Tingbɔŋ kam mulichi mali yiko, sɔŋsim soli zuɣu, din zaani be dintoli layiŋgu sheli be ni bɔɔni Siliminsili ni ni Treid Yuniɔns la ka di zabiri be tumtumdi' zuɣu.

Pishi-ni-anahi 24

Zaligu lan wuhi ni sokam vuhimi o daahaŋkali tariga ka tummi tuma saha, din nyaanɔ ka diemmi bee n kperimi kperigu saha.

Pishi-ni-anu 25

1. Zaligu lan wuhi ni be nam behigu la sokam zuɣu. Ni dinzuɣu, sokam mali yiko din bɔri alaafee soya; dama a laa fee n nye binsheyukam. Sokam lan mali yiko din wɔlindi puzuri ni sutura zuɣu, ni yili zuɣu, ni dinkam nye din maani ka pahiri behigu. Zaŋ n chaŋ gu-maŋ daashiya mi polo, ni kɔŋsim doro, gbariginsim, dakɔlim, kuriginsim ni dunia yili fukumsi kam, zal' sheŋa ɲan be litaafi ɲɔ ni sɔŋdi sokam-mi.
2. Zaŋ n chaŋ bia mini o ma shee, sokam mi ni bia dɔyibu tɔ, dinzuɣu, bia kam, sheeje ni ɲun mi o ba zaa, zal' sheŋa ɲaŋ litaafi ɲɔ ni zani yim ni bia la bia, ni dinzuɣu ban mali ba nim ni kuuni ka gamdi ka tingbɔŋ nuu pa be zuɣu shem, ban zi be banim gba mali yiko din gamdi lala.

Pishi-ni-ayobu 26

1. Zaligu lan wuhi ni daadam kam mali yiko din bɔhindi karɔŋ. Gommanti n su yiko ni be yɔ sikuru bihi zuɣu ban na piini karɔŋ; ka na bi karim n chaŋ katiŋa la, zaa zuɣu. Talahi n nye li ni sokam tɔhi o bia sikuru. Tuun baŋsim sikuru-nim bi kɔŋ tiŋ kam puuni din dolisir' ban zuɣuri gɔr' ne n-ne la, ka be karindi n baŋdi venyeliŋga.
2. Zal' sheŋa ɲan be litaafi ɲɔ ni yeliya, ni di veeni ka baŋsim kam pahiri nir' la ninneesim, ka wuhiri bihi jilima ni suzuda ni behigu ni yurim soya ni nye sheŋa; ka ti wumdi kpamb' yeligu, ka suɣulo be sokam sani ka tɔysigu be dunia-yili zuliya kam sunsuuni; ni Muslim-nim ni Yisa Nyaanolib' ni chefirnim sunsuuni, ka Tingbana Nangban Yini Layiŋgu la nia kam pali.
3. Ba-nim ni ma-nim mali yiko din piiri karɔŋbaŋsim sheli be suhu ni yu ni be bihi karim. Zal' sheŋa ɲan be kpe wuhiya ni bihi ba-nim ni be ma-nim yubu la ka zaligu ɲɔ kpaŋsi n nyaŋ binsheyukam.

Pishi-ni-ayopɔin 27

1. ɲunkam suhu yu ni o kpaŋsi o kali soya bee o diem diɛn sheli, bee o wa wa sheli, bee o doli ninneesim so' sheli, soli beni ka di lan tooi niŋ o yubu ka taali kani.
2. ɲunkam kpaŋsir' oman zaŋ n chaŋ baŋsim polo, ni ɲunkam lan kpaŋdi oman zaŋ n chaŋ o nya alifaani, soli kani ka so tooi gu di lan soli zaŋ n chaŋ o yubu maa polo.

Pihita-ayi-ka 28

Zal' sheŋa ɲankam be litaafi bil' ɲɔ ni nyela ti zaasa fali, dinzuɣu sokam ni tooi nyu bara n bahi ɲa.

Pihita-yini-ka 29

1. Bɔbigu shee, sokam mal' la o soli din kpaŋsir' o ka sɔŋd' o, ka o bebu mali daŋko.

2. Soli kani ka so tooi yeli ni o yu oman n-ti yayi. Yelli yi zani, ka be yen vihi yelli maa, zaligu ni zali shem ka di ti soli ni di doli, n yuli maali yelli maa ka di ta sokam yem.

3. Di ka soli ka so tooi gbaai gbaaibu ka o gbaaibu maa tayi Yunaitid Neishins bee Tingbana Nangban Yini Layingu ni buyisi shem litaafi bil' ɲɔ ni.

Pihita 30

Ni di ti sokam lahabali ka dama be bi zali zal' sherɲa ɲan be kpe ɲɔ la nin yino kɔ suyu, sokam zuyu ka be zali ɲa. Dinzuɲu, zal' sherɲa ɲan be kpe maa ka bibielim soya zuyu, bee tinɲmɔɲ soli zuyu. Dinzuɲu sokam luyim tibili venyelinga n wum ka di chib' o.
